

**Székely Iván – Szabó Máté Dániel (szerk.):
Szabad adatok, védett adatok 2.**

Így hivatkozzon erre a cikkre:

Galántai Zoltán. „Székely Iván – Szabó Máté Dániel (szerk.): Szabad adatok, védett adatok 2..”

Információs Társadalom IX, 1. szám (2009): 86–88.

<https://dx.doi.org/10.22503/inftars.IX.2009.1.10>

A folyóiratban közölt művek

a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 4.0

Nemzetközi Licenc feltételeinek megfelelően használhatók.

Galántai Zoltán

Székely Iván – Szabó Máté Dániel (szerk.): *Szabad adatok, védett adatok 2.*

2008, Információs Társadalomért Alapítvány

Egy adatvédelmi szakértők által 2006-ban összeállított és a 2016. év lehetséges adatvédelmi problémáit érzékletes történeteken keresztül bemutató kötetben, amelynek *Jelentés a felügyelt társadalomról* (A Report on the Surveillance Society) a címe, többek között egy Gareth nevű menedzserről is olvashatunk, aki egy *call center*-ben dolgozik. A munkahelyén ugyanúgy készítenek időmérlegeket, mint egy évtizeddel korábban; emellett azonban egy évtizeddel korábban még nem létező módszerek, eljárások és gyakorlatok is jelen vannak. Például miután egyesek elkezdtek az életrajzukban feltüntetni az egészségügyi adataikat, ekkorra ez ha *de jure* nem is, de *de facto* már elvárassá vált, és helyszíni nyál- és vizeletvizsgálatokat is szoktak alkalmazni az esetleges alkohol- vagy drogfogyasztók kiszűrésére. Természetesen – és ezt minden ironia nélkül írom – mindkettőt azért, hogy a cég alkalmazottai mindig egészségesek legyenek, mivel úgy tudják a legjobban elvégezni a munkájukat. És ez a megfontolás áll a mögött a gyakorlat mögött is, hogy nem nézik jó szemmel, ha valaki a szabadidejében olyan sérülésveszélyes sportokat űz, mint amilyen – mondjuk – a rögbi vagy a *mountain bike*. Mint ahogy egyes proaktív megoldásoknak is ugyanez a céljuk: a cég ezért kötött szerződést a helyi sportközponttal, amelynek a szolgáltatásait az alkalmazottak kedvezményesen vehetik igénybe. Cserébe viszont Gareth az RFID-technológiának köszönhetően percre kész információkkal rendelkezik arról, hogy ki mennyi időt szán az egészsége megőrzésére, és milyen sportokat űz, tehát szükség esetén el tud beszélgetni az érintettekkel az egészséges életvitelről.

Egy ilyen jövő számomra nem tűnik éppen vonzónak – és ezzel a *Szabad adatok, védett adatok 2.* című tanulmánykötet írásainak tanúbizonysága szerint nem vagyok egyedül, még akkor sem, ha mint majdnem mindennek, természetesen egy ilyen rendszernek is többféle (bár nem szükségképpen egyformán védhető) olvasata lehet. Michel Foucault francia filozófus mutat rá, hogy a modern állam a létrejöttét követően valamikor a 17. századtól kezdett – afféle „anatómiapolitikát” követve – beleavatkozni az állampolgárok fizikai állapotába, és ehhez olyan intézményrendszert hozott létre, mint például a hadsereg (és a kaszárnya) meg a modern iskola, a 18. században pedig megjelent a szaporodáspolitikai is. Elvileg tehát miért is ne az lenne a fejlődés (vagy legalábbis a változás) egyik lehetséges iránya, hogy a munkáltató is beleszólhat olyan, az egészségünkkel kapcsolatos dolgokba, amelyekkel korábban nem foglalkozott – különösen akkor, ha ezzel mindenki jól jár?

A *Jelentés* (amelyre egyáltalán nem mellékesen Székely Iván, az itt ismertetendő könyv egyik szerkesztője hívta fel a figyelmemet) erre azt válaszolja, hogy a megfigyelés társadalma, amely felé a jelek szerint haladunk, „nem ördögi erők által kiesztelt rosszindulatú cselszövés”, és „a legtöbb mögött jó vagy legalábbis semleges szándék

húzódik meg: a biztonságra, jólétre, egészségre, hatékonyságra, gyorsaságra és összehangoltságra való vágy”. Vagyis sokszor nem a szándékkal, hanem a kivitelezéssel van a gond, és aki meg akar ismerkedni a kérdés aktuális vetületeivel, az minden bizonnyal haszonnal forgathatja a *Szabad adatok, védett adatok 2.* című kötetet, különös tekintettel arra, hogy Gareth példája csak a kötet által tárgyalt témakör egyik felére jellemző, hiszen nemcsak az lehet kérdés, hogy valaki magánemberként milyen mértékig védheti meg a személyes adatait, hanem az is, hogy milyen mértékig férhet hozzá az állam által kezelt adatokhoz.

Vagyis a téma feldolgozásánál nagyon is indokolt bizonyos „adatkezelési” szempontú felfogást alkalmazni – akár azt is mondhatnánk, hogy az információs társadalom korában nehéz is ennél indokoltabbat találni, és ennek megfelelően a szóban forgó kötet is „két egymással szorosan összefüggő és egymást kiegészítő” területet fed le. Ezek „a személyes adatok kezelése és a közadatok megismerhetősége”, melyeket aztán a kötet szerzői az egyik vagy a másik, a jogi-szociológiai vagy a technológiai oldal felől közeledve mutatnak be. Ez már csak azért is szerencsés megoldás, mert – miként a kötet bevezetője fogalmaz – mind a személyes adatok védelme, mind a közadatok megismerhetősége multidiszciplináris megközelítést igényel: „mindkét tématerületnek vannak jogi-közigazgatási, szervezési és informatikai aspektusai”, tehát csak akkor kaphatunk képet az egészről, ha mindegyikkel foglalkozunk.

A kötet szerkesztői három kategóriába sorolták a közölt írásokat. Az első rész Az információs szabadság lehetőségei, esélyei címet viseli; a második rész témája az adatvédelem, privacyvédelem, a harmadiké pedig a személyes adatok védelmének technológiája.

Ennek megfelelően az első részben Majtényi László a „titkolózó jogállam”, Földes Ádám pedig az „üzleti titkok és az információs szabadság” problémáival foglalkozik, míg Szoboszlai Judit, Vissy Beatrix és Szigeti Tamás közös tanulmánya a Közérdekű adatok a világhálón címet viseli, és Galambos András a közérdekű adatok központi elektronikus jegyzékével és az egységes „közadatkereső” rendszerrel kapcsolatos kérdéseket ismerteti.

A második részben Szabó Máté, Székely Iván és Simon Éva az elektronikus személyazonosítás és ügyintézés adatvédelmi követelményeit vizsgálja, Simon Éva pedig egy másik tanulmányban azt elemzi, hogy milyen lehetőségei vannak az adatvédelmi hatásvizsgálatok bevezetésének Magyarországon. Vincze Bernadett írásának témája az adatvédelem a modern japán információs technológiában, Székely Iván pedig a Pozitív diszkrimináció és adatvédelem: a megoldások tipológiája címet adta a saját tanulmányának.

A harmadik részben Szili Dávid tollából olvashatunk egy áttekintést az „alkalmazásfüggetlen anonimizáló rendszerekről”; Gulyás Gábor György arról ír, hogy a „csevegőszolgáltatásokban” milyen lehetőségek vannak a privát szféra védelmére szerepalapú identitásmenedzsment alkalmazásával, Kóbor András, Schulcz Róbert és Gulyás Gábor György közös tanulmánya pedig azt taglalja, hogy mit tehetünk elektronikus levelezésünk biztonságáért. Gyöngyösi László írása az adatvédelem és a kvantuminformatika kapcsolatát vizsgálja.

Ami a szerzőket illeti, egyrészt ki kell emelnünk, hogy a legtöbb, a témával magas szinten foglalkozó hazai szakember szerepel a kötetben, és ez pozitívum még akkor is, ha ezek szerint az ilyen szakemberek sajnálatosan kevesen vannak. Másfelől pedig arra

is érdemes felfigyelni, hogy ezek a szakemberek a „jogi-szociológiai” vonulatot képviselik. A *Szabad adatok, védett adatok* 1. kötetére is az volt a jellemző (miként most is), hogy az akár több évtizedes szakmai múlttal rendelkező szerzők mellett egyetemi hallgatók, doktori disszertációjukat készítő fiatal kutatók is tettek közzé benne tanulmányokat. Ami leginkább azért elgondolkoztató, mert adott esetben bármennyire színvonalas írásokról is van szó, ezek leginkább a harmadik, a személyes adatok védelmével és annak technológiájával foglalkozó részben kapnak helyet, miközben itt egyetlen, komoly műtat magáénak tudó kutató neve sem jelenik meg (ellentétben az első két résszel).

Ebből az a következtetés vonható le, hogy vagy egyáltalán nincsenek is ilyenek (és az elég nagy baj volna), vagy pedig a kötet szerkesztői nem találták meg őket (esetleg ők nem találták meg az utat a kötet szerkesztőihez), és ez sem éppen szerencsés dolog.

Hasonlóképpen, a témaválasztások mögött meghúzódó koncepció sem biztos, hogy a legszerencsésebb, az pedig egészen biztos, hogy legalábbis elképzelhetők lennének más megközelítések is. A három fentebb már említett témakörön belül valóban átfogó és informatív tanulmányokat olvashatunk, de a közeljövő potenciális kihívásairól – az autonóm ágensek által felvetett problémáktól a neurofarmakológiával összefüggő kérdésekig – még az említés szintjén sem esik szó (mint ahogy az első kötetben is pontosan ugyanez volt a helyzet). És bár érvelhetünk amellett, hogy kizárólag a már meglevő problémákkal kell foglalkozni, amelyekkel már a valós életben is találkozhatunk, és a fejlődést követve ráérünk majd akkor tanulmányozni a tudatmódosító szereknek a személyiségi jogokra gyakorolt hatását, amikor ezek is a mindennapjaink részévé válnak, szerintem legalább egy tanulmányt mindenképpen megértek volna az ilyen „határvidéktémák” is.

Hozzá kell tennem azonban az elmondottakhoz, hogy megítélésem szerint a *Szabad adatok, védett adatok* 2. című kötetnek a fenti bíráló megjegyzések ellenére is ott lenne a helye nem csupán a témával foglalkozó szakemberek keze ügyében, hanem mindenki másnak a könyvespolcán is, aki nem teljesen közömbös a mindannyiunkat nagyon is közelről érintő adatvédelmi problémák és az információszabadsággal kapcsolatos kérdések iránt.